

La Vital, Gandia (València). Un assentament del primer campaniforme a la desembocadura del Serpis

Joan Bernabeu, G. Pérez, Ll. Molina

L'excavació de l'assentament de la Vital s'ha realitzat entre l'any 2005 i l'any 2006. S'ha tractat d'una intervenció d'urgència motivada per la construcció d'un centre comercial i per la urbanització de la zona immediata, cosa que provoca que moltes de les estructures sols es documenten parcialment, atenint-se als límits d'afecció de l'obra.

El jaciment està ubicat sobre una terrassa plistocena a l'esquerra del riu Serpis, a poc més de 2 km de la línia de costa actual, tot i que l'estudi geomorfològic indica que, almenys durant

l'ocupació neolítica, aquesta terrassa devia estar més a prop, aproximadament a 1 km.

A la Vital s'han detectat diferents ocupacions entre el neolític antic i l'època contemporània, encara que les transformacions agràries ocasionades per la plantació de tarongers ha provocat la destrucció de la totalitat de les estructures que no estaven excavades, amb excepció d'una part dels nivells prehistòrics.

Dels nivells històrics hem documentat restes d'una alqueria contemporània, una sèrie de fos-

Figura 1. Amuntegament de pedres que tanca el soterrament en sirja del campaniforme cordat.

Figura 2. Inhumació amb el vas campaniforme a un costat i el punyal de coure a l'altre.

ses de la baixa edat mitjana dels segles XV i XVI, i un grup de sitges islàmiques del moment anterior a la conquesta (XII-XIII).

També hi ha evidències d'una vil·la romana imperial (segles I-III), de la qual sols es conserva un fonament d'un mur i restes d'una bassa, a més d'algunes fosses i una ocupació romana tardana (segles VI i VII), també amb fosses i una sitja.

S'ha pogut documentar una necròpolis ibèrica de mitjan segle V a. de la n. e., amb un conjunt de set incineracions. Les urnes d'orelletes estan col·locades en fosses excavades en una zona de la terrassa del riu formada per graves, i en la major part del casos es limiten a un orifici circular per a ubicar les urnes. En dos casos hem trobat com a aixovar elements metàl·lics, i sols hi ha un enterrament en el qual, junt amb l'urna, apareix una *kylix* àtica i un unguentari de pasta vítria.

La resta de les estructures corresponen a l'ocupació prehistòrica, en la qual es diferencien dues fases: una de més antiga, que correspon a l'epicardial i de la qual sols hem recuperat tres fossetes, i l'altra, a la qual corresponen la major part de les estructures, que se situa entre el calcolític i el campaniforme.

La gran majoria de les estructures documentades són excavades, bàsicament fosses i sitges, i juntament amb aquestes quatre possibles àrees d'habitació. Són unes grans fosses, que tenen entre 6 i 7 m d'amplària, una llargària indeterminada i una fondària d'uns 50 cm. En el seu interior no hi ha restes de llars o de forats de pal, sols algunes concentracions de pedres que podríem interpretar com a suports. Aquestes estructures tenen diferents fases d'ocupació, fins que acaben reblides totalment i al seu voltant semblen definir-se agrupacions de sitges i de

fosses. Les úniques llars documentades estan construïdes en el moment en el qual aquestes àrees ja estan anul·lades.

Cap al sud de l'assentament s'ha localitzat un fossat de delimitació d'una secció en U i unes dimensions que no superen 1 m de fondària per 1,5 m d'amplària.

Cal destacar la presència de sitges utilitzades com a contenidors sepulcrales. En dos casos es tracta d'inhumacions individuals que inclouen vasos campaniformes com a aixovar; un altre és un soterrament secundari amb una destal i un punxó de coure; i igualment hi ha un soterrament doble que va patir un saqueig en època romana, cosa que dificulta la seva confirmació fins que comptem amb una datació.

Mentre que el primer dels vasos recuperats correspon a la variant clàssica de decoracions de tipus marítim (*Herringbone*: MHV de la sistematització de Harrison), la segona respon al tipus CZM de la mateixa sistematització. Aquest ús de les decoracions cordades ja ha estat documentat en altres dos jaciments del País Valencià, i representa, junt amb els elements extremenys, els límits més meridionals de difusió d'aquestes tècniques en tot Europa.

Respecte a les pràctiques funeràries concretes, aquestes mostren una gran variabilitat, tant pel que fa al tipus de soterrament (en tenim tant de dipòsits primaris com de secundaris) com als aixovars. Dues de les tombes tenien aixovar metàl·lic: un punyal en la tomba del campaniforme cordat, i una destal i un punxó de coure en el soterrament secundari sense campaniforme.

Aquests materials no són les úniques restes metàl·liques recuperades al jaciment. Punxons, agulles i un cisell són alguns dels estris que han aparegut en diverses de les estructures recuperades. Aquesta col·lecció de restes, sense ser gaire nombrosa, sí que és, sense cap dubte, la més notable de tots els registres de poblats calcolítics-campaniformes del País Valencià. I el que sembla més important: algunes de les restes recuperades (gresols, gotes) conviden a considerar que al poblat s'hi desenvolupaven activitats metal·lúrgiques.

Ara cal veure la relació cronològica entre la introducció dels elements campaniformes i l'existència d'unes activitats metal·lúrgiques ben establertes al si del poblat. Considerant que bona part del seu desenvolupament deu ser anterior a les primeres evidències campaniformes, la possibilitat de reconèixer l'existència d'una metal·lúrgia precampaniforme representaria tota una novetat dins els registres valencians. Si fos cert aquest extrem, alguns dels elements que tradicionalment han estat associats al fenomen campaniforme es trobarien ja desenvolupats en moments immediatament anteriors a la presència mateixa dels atuell característics.

Tenint en compte les interpretacions més actuals respecte a la significació del fenomen campaniforme, caldria veure en els grups calcolítics de la primera meitat del III mil·lenni aC unes societats endinsades en un important procés de transformació, a les quals el fenomen campaniforme s'afegeix com un element més.